

An Roinn Oideachais agus Eolaíochta

Scrúdú Ardteistiméireachta, 2001

L Aidin - Gnáthleibhéal

(400 marc)

Dé Céadaoin, 20 Meitheamh – Tráthnóna 2.00 go dtí 5.00

1. Freagair Roinn A nó Roinn B:-

[75]

A. Cuir Laidin ar:-

- (a) Bhí an baile chomh mór sin nach bhféadfadh an namhaid é a ghabháil. (15)
- (b) Chúlaiigh siad chun fórsaí breise a fháil óna gcomhghuaillithe. (15)
- (c) Thosaigh na cathróirí ag béicigh agus ag damhsa mar bhíodar an-sona. (15)
- (d) Ach chuir an ginearál ciallmhar a throid i mórán cathanna gardaí ar na fallaí. (15)
- (e) Le titim na hoíche d'inis na gardaí don cheannaire go raibh an namhaid ag druidim leo arís. (15)

damhsa a dhéanamh: saltare. gardaí: custodes.

NÓ

B.

Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair, i nGaeilge, na ceisteanna go léir a leanann é:-

(Rath agus mírath ar na Rómhánaigh)

L. Manlio Voluseno, M. Atilo Regulo consulibus, bellum in Africam translatum est. Contra Hamilcarem mari pugnatum, victusque est. Nam perditis sexaginta quattuor navibus retro se recepit. Romani viginti duas naves amiserunt. Sed Romani cum in Africam transissent, primum Clypeam, Africae civitatem, in deditionem acceperunt. Manlius victor Romam rediit et viginti septem milia captivorum reduxit, Regulus in Africa remansit. Is contra Afros aciem instruxit. Contra tres Carthaginensium duces victor fuit, decem et octo milia hostium cecidit, septuaginta quattuor civitates in fidem accepit. Tum victi Carthaginenses pacem a Romanis petiverunt. Quam cum Regulus nollet nisi durissimis condicionibus dare, Carthaginenses auxilium a Lacedaemoniis petiverunt. Et ab duce Xanthippo, qui a Lacedaemoniis missus erat, dux Regulus victus est.

perdo: caillim. deditio: géilleadh.

- (i) Cár tharla na himeachtaí a luaitear sa sliocht thuas? Cár buadh ar Hamilcar? (10)
- (ii) Cuir caillteanais Hamilcar agus na Rómhánach i gcomparáid lena chéile. (10)
- (iii) Maidir le Clypea, cad é féin? Cad a rinne na Rómhánaigh leis? (10)
- (iv) Déan cur síos ar bhua Regulus. An raibh mórchuid cur ina choinne, dar leatsa? (15)
- (v) Nuair a briseadh orthu, cad a d'iarr na Cartaigh ar na Rómhánaigh? (5)
- (vi) Conas a chuaigh an t-iarratas sin i bhfeidhm ar Regulus? (10)
- (vii) Cad a rinne na Cartaigh ansin? (5)
- (viii) Cérbh é a gceannaire? Conas a d'éirigh leis in aghaidh Regulus? (10)

A. (i) *(Deir an sagart le Decius cé mar is ceart bua Rómhánach a iarraidh ar na déithe)*

Pugnatum est non procul a radicibus Vesuvii montis. Manlius dextro, Decius laevo cornu praeerat. Primo utrimque aequis viribus, eodem ardore pugnabatur; deinde in laevo cornu Romani, non ferentes impetum hostium, se receperunt. In hac trepidatione Decius consul magna voce inclamat: 'deorum auxilio opus est: age, pontifex populi Romani, dic verba, quibus me pro legionibus devoveam.' Pontifex eum iussit sic dicere: 'dei, quibus est potestas nostrorum hostiumque, vos precor ut populo Romano vim victoriamque detis hostesque terrore mortis afficiatis.' Haec precatus Decius in equum armatus insiluit ac se in medios hostes immisit. **Livias (65)**

radix: bun. laevus: clé. cornu: cliathán (airm). praesum: táim i gceannas ar (+ Tabharthach). vires (iol.): neart, cumhacht. opus: gá. pontifex: sagart. me ... devoveo: ofráilim mé féin. precor: guím. vis: cumhacht. do: bronnaim. insilio: léimim ar.

NÓ

(ii) *(Cuardach bia ina chúis le cogadh; cuireann Caesar fórsaí i gcoinne na Veneti cumachtacha)*

His rebus gestis, cum Caesar pacatam Galliam existimaret, atque ita inita hieme in Illyricum profectus est, quod eas quoque nationes adire et regiones cognoscere volebat, subitum bellum in Gallia coortum est. Eius belli haec fuit causa: P. Crassus adolescens cum legione septima proximus mare Oceanum hiemabat. Is, quod in his locis inopia frumenti erat, complures praefectos tribunosque militum in finitimas civitates frumenti causa dimisit; quo in numero missus est Q. Velanius in Venetos. Huius est civitatis longe amplissima auctoritas omnis orae maritimae regionum earum quod Veneti habent plurimas naves quibus in Britanniam navigare consueverunt.

Caesar (65)

pacatus: ceansaithe. in eo: tosaím. natio: treabh. inopia: ganntanas. auctoritas: údarás. consuesco: tá taithí agam ar.

B. (i) *(Téann Ariadne ag lorg Téiséais ar an trá thréigthe agus í go mór trí chéile; deifríonn sí roimpi ar an gcladach agus í ag glaoch air as a ainm)*

luna fuit; specto, si quid nisi litora cernam.
quod videant oculi, nil nisi litus habent.
nunc huc, nunc illuc, et utroque sine ordine, curro;
alta puellares tardat harena pedes.
interea toto clamanti litore 'Theseu!'
reddebant nomen concava saxa tuum,
et quotiens ego te, totiens locus ipse vocabat;
ipse locus miserae ferre volebat opem.
nec languere diu patitur dolor; excitor illo,
excitor et summa Thesea voce voco.

Ovid (65)

litus: cladach, trá. cerno: feicim. huc ... illuc: sa treo seo ... sa treo sin.
harena: gaineamh. concavus: lom. quotiens .... totiens: chomh minic ... chomh minic céanna.
ops: cabhair. languere: táim lag. patior: ceadaím. excitor: spreagtar mé.

NÓ

- (ii) (*Réitíonn Aeinéas onóracha deireanacha Phallais a maraíodh; clúdaíonn sé an corp le ceann de na róbaí a rinne Diodó dó*)

haec ubi deflevit, tolli miserabile corpus
imperat et toto lectos ex agmine mittit
mille viros qui supremum comitentur honorem,
intersintque patris lacrimis; solatia luctus
exigua ingentis, misero sed debita patri.
tunc geminas vestes auroque ostroque rigentes
extulit Aeneas quas illi laeta laborum
ipsa suis quondam manibus Sidonia Dido
fecerat, et tenui telas discreverat auro.
harum unam iuveni supremum maestus honorem
induit.

Veirgil (65)

defleo: caoinim. tolli: a iompar. lectus: roghnaithe. supremus: déanach, deireanach.
comitor: tionlacaim. intersum: táim páirteach i. pater: Evander, athair Phallais.
solatium: sólás. exiguus: beag. debitus: dlite do. geminus: cúpla, dhá.
ostrum: dath corcra. rigens: righin. tenuis: tanaí, fíneálta. tela: snáth.
discerno: idirfhím. induo: gléasaim.

3. Freagair Roinn A nó Roinn B sa cheist seo:-

[90]

A.

- (i) Cuir Gaeilge ar:-

(60)

Ibi eum legati ab Carthagine paucis ante diebus in sinum Gallicum adpulsis navibus adierunt, iubentes primo quoque tempore in Africam traicere; id est fratrem eius Hannibalem - nam ad eum quoque isse legatos eadem iubentes - facturum; non in eo esse Carthaginensium res ut Galliam atque Italiam armis obtineant. Mago non imperio modo senatus periculoque patriae motus sed metuens etiam ne victor hostis moranti instaret Liguresque ipsi relinquere Italiam a Poenis cernentes ad eos quorum mox in potestate futuri essent deficerent, simul sperans leniorem in navigatione quam in via iactationem vulneris fore et curationi omnia commodiora, impositis copiis in naves profectus vixdum superata Sardinia ex vulnere moritur.

Livias

- (ii) Freagair **trí cinn ar bith** de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ag dul do gach ceist acu):-

(30)

- (a) Scríobh nóta ar Mhasinissa agus ar Shophonisba.
- (b) Déan trácht ar cé mar a chuaigh an glaoch chun fillleadh ar an Afraic i bhfeidhm ar Hannabal.
- (c) Ag tagairt do Chaibidil 19 de Leabhar XXX, déan trácht ar an míshástacht a léirigh roinnt díobh siúd ba shine sa Seanad i bhfianaise an tionchair a bhíonn ag deascála ar an bpobal. Conas a ghníomhaigh siad?
- (d) Scríobh nóta ar Livias mar staraí.
- (e) Déan cur síos ar chomhdhéanamh arm Hannabail ag cath Zama.

B.

- (i) Cuir Gaeilge ar:- (60)
- extemplo temptanda fuga canit aequora Calchas;
nec posse Argolicis excindi Pergama telis,
omina ni repetant Argis, numenque reducant,
quod pelago et curvis secum avexere carinis.
et nunc, quod patrias vento petiere Mycenae,
arma deosque parant comites, pelagoque remenso
improvisi aderunt. ita digerit omina Calchas.
hanc pro Palladio moniti, pro numine laeso
effigiem statuere, nefas quae triste piaret.
hanc tamen immensam Calchas attollere molem
roboribus textis, caeloque educere iussit,
ne recipi portis, aut duci in moenia possit,
neu populum antiqua sub religione tueri. **Veirgil**

- (ii) Freagair **trí cinn ar bith** de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ag dul do gach ceist acu):- (30)
- (a) Déan cur síos ar ar tharla go díreach roimh an sliocht thuas.
- (b) Scríobh go hachomair ar **dhá cheann ar bith** díobh seo a leanas:
Thymoetes; Laocoön; Cassandra; Menelaus; Priam.
- (c) Déan cur síos ar cé mar a rinne Sinon iarracht dallamullóg a chur ar na Traígh.
- (d) Scríobh go hachomair ar na samhlacha in *Aenéid II*.
- (e) Scríobh nóta gairid ar scríbhinní Veirgil.

4. Freagair **gach ceann** de na ceisteanna seo a leanas:- [30]

- (i) Scríobh an **Tuiseal Ainmneach, Uimhir Iolra** de na hainmfhocail seo a leanas:- (8)
hortus, rex, civitas, exercitus.
- (ii) Scríobh síos príomhranna na mbriathar seo a leanas:- (12)
mitto, ambulo, vinco.
- (iii) An líne seo a leanas as an *Aenéid* le Veirgil a scanadh agus na cainníochtaí a mharcáil:- (10)
dat gemitum tellus, tum crebros ensibus ictus

5. Freagair **trí cinn** de na ceisteanna seo a leanas. Ní mór **ceist amháin** ar a laghad a roghnú as Roinn A agus **ceist amháin** as Roinn B. Is féidir **an tríú ceist** a roghnú as Roinn A nó Roinn B. (Tá cúig mharc is fiche ag dul do gach ceist acu):- [75]

A.

- (i) Tabhair cuntas ar phríomhghnéithe réimeas Thibéiriais.
- (ii) Scríobh go hachomair ar **dhá cheann** díobh seo a leanas:-
(a) Ionradh Chlaudius ar an mBreatain
(b) Néaró agus Dóiteán Mór na Róimhe
(c) Galba
(d) An tImpire Tíotas.
- (iii) Scríobh faoi Vespasián, mar shaighdiúir agus mar impire.

B.

- (i) Nóta a scríobh faoi shaol agus faoi scríbhinní Oivid.
- (ii) Nóta a scríobh ar ailtireacht na dteampall Rómhánach. (Ba cheart tagairt a dhéanamh do **dhá** theampall ar a laghad i do fhreagra).
- (iii) Scríobh go hachomair ar **dhá cheann** díobh seo:
(a) Colún Thráíain
(b) Circus Maximus
(c) Ara Pacis
(d) Áirse Thíotais.